

Ο ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΤΕΚΤΩΝ ΚΑΝΟΝΙΚΟΣ

Εἰς προηγουμένην μας μελέτην περὶ Φιλικῆς Ἑταιρείας καὶ τεκτονισμοῦ ἔγράφομεν ὅτι, καίτοι ἡ τεκτονικὴ παράδοσις, μεταβιβαζομένη προφορικῶς καὶ διὰ τῆς παλαιότερας καὶ νεωτέρας τεκτονικῆς βιβλιογραφίας, μᾶς φέρει τοὺς ἰδρυτὰς τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, καὶ τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν τῆς Ἀρχῆς καὶ τῶν Ἀποστόλων τῆς ὡς τέκτονας, τὴν δὲ ὅλην ὀργάνωσίν της, στηριζομένην ἐπὶ τεκτονικῶν βάσεων, δὲν κατέστη δυνατὴ μέχρι σήμερον, παρὰ τὰς ὑπαρχούσας σαφεῖς ἐνδείξεις, ἡ ὑπὸ τῆς συγχρόνου ἱστορικῆς ἐπιστήμης ἀπαιτούμενη τεκμηρίωσις διὰ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν. Αὐτὸ τοῦτο συμβαίνει καὶ μὲ πολλοὺς ἐκ τῶν δρασάντων ἱεραρχῶν, ὀπλαρχηγῶν, πλοιάρχων, χορηγῶν, ἀγωνιστῶν καὶ ἄλλων, δι' οὓς διατηρεῖται ὡσαύτως ἀντίστοιχος τεκτονικὴ παράδοσις.

Πολλοὶ σύγχρονοι, τέκτονες καὶ μὴ, ἱστορικοὶ πιστεύουν ὅτι στενὴ ὑφίσταται σχέσις μεταξὺ τῆς Φ.Ε. καὶ τοῦ τεκτονισμοῦ, ἀλλ' αἱ περὶ αὐτῆς γνώσεις μας δὲν εἶναι πλήρεις διότι δὲν ἡρευνήθη ὡς ἔδει, ἀπὸ πλευρᾶς τεκτονικῆς, τὸ ὅλον θέμα. Ὁ τεκτονισμὸς εἶχεν ἤδη ἐπεκταθῆ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν καὶ γενικῶς τὸν Βαλκανικὸν χῶρον καὶ εἰς τὴν περιόχην τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου μέχρι τῆς Συρίας, τῆς Κύπρου καὶ τῆς Αἰγύπτου.

Ἡ ἔρευνα τῆς σχέσεως τοῦ τεκτονισμοῦ μετὰ τῆς Φ.Ε. θὰ συνετέλει εἰς τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑταιρείας ταύτης καὶ τοῦ Ἀγῶνος

1. Παν. Γ. Κρητικοῦ, *Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ Τεκτονισμός, Συμβολή των εἰς τὸν Ἀπελευθερωτικὸν Ἀγῶνα τοῦ Ἑθνους*, «Παρνασσός», 7 (1965), σ. 101 κ.ε. καὶ «Τεκτ. Δελτίον», 6, σ. 36-58 καὶ 127 κ.ε. (Ἀθῆναι, 1965). Εἰς τὸ τελευταῖον προσετέθησαν σημαντικὰ συμπληρωματικὰ στοιχεῖα.

2. Dudley Wright, «Ὁ Τεκτονισμὸς ἐν Τουρκίᾳ, «Πυθαγόρας», 9 (1931), σ. 43-48. Διονυσίου Καλογεροπούλου, *Συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς ἀνὰ τὰς Ἑλληνικὰς χώρας ἐλευθέρας Τεκτονικῆς*, «Πυθαγόρας-Γνώμων», (1932), σ. 110 καὶ 184. Μ. Πολλάτου, *Διακόσια χρόνια ἑλληνικοῦ Τεκτονισμοῦ [1740-1940]* Ἀ-

θῆναι 1952. Στεφάνου Μακρυμιχάλου, *Ψήγματα ἀπὸ τὴν δρασίαν τοῦ Ἑλλ. Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ ἐν Τουρκίᾳ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα*, «Τεκτ. Δελτίον», 1 (1954), σ. 556-557 καὶ 594 κ.ε. Τοῦ ἰδίου, «Ὁ πρῶτος Ἑλλήν ἀπολογητὴς τοῦ Ἐλευθεροτεκτονισμοῦ : Ὁ πρωτοπαπᾶς Ζακύνθου Ἀντώνιος Κατήφορος», «Τεκτ. Δελτίον», 2 (1955), σ. 49-53. Στ. Σκοπετέα, *Μουρατόροι καὶ Κοινᾶται*, «Τεκτ. Δελτίον», 1 (1954), σ. 559 κ.ε. Ν. Ε. Μηλιώρη, *Στοιχεῖα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Τεκτονισμοῦ εἰς Σμύρνην*, «Τεκτ. Δελτίον», 1 (1953), σ. 472-473 καὶ σ. 486-493. Κ. Θ. Δημαρᾶ, *Φροντίσματα. Πρῶτο μέρος. Ἀπὸ τὴν Ἀναγέννηση*

τοῦ 1821, θὰ ἐξετιμᾶτο δὲ ἐπακριβῶς ἐν προκειμένῳ καὶ ἡ τεκτονικὴ εἰσφορά. Ἡ ἔρευνα αὕτη θὰ ἦτο εὐχερὲς ἐὰν ὑφίσταντο τὰ ἀρχεῖα τῶν ἐλληνικῶν τοῦλάχιστον τεκτονικῶν στοῶν, ὅτε θὰ ἦτο δυνατὴ, τόσον ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς τεκτονικῆς ιδιότητος τῶν φιλικῶν καὶ τῶν ἀγωνιστῶν, ὅσον καὶ ἀπὸ τῆς καθαυτὸ ὁμαδικῆς ἐν προκειμένῳ δράσεως τῶν στοῶν τούτων. Δυστυχῶς, ἀφ' ἐνὸς αἱ συνεχῶς πλήττουσαι τὴν περιοχὴν μας πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, ἔκτοτε καὶ μέχρι σήμερον, προκαλέσασαι τὴν καταστροφὴν τῶν τεκτονικῶν ἀρχείων καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἀπόρρητον τούτων, ὅπερ δὲν ἐπέτρεψεν ἴσως εἰς παλαιότερους ἐρευνητὰς τὴν πρὸς τὴν ἀνωτέρω κατεύθυνσιν διερευνήσιν των, συνετέλεσαν ὥστε τὸ ἔργον τῆς ἀμέσου ἐκ τῶν ἀρχείων τῶν στοῶν μελέτης τοῦ θέματος, ἐν τῷ συνόλῳ του, νὰ καθίσταται δυσχερέστερον.

Ἀκτῖνες φωτὸς διαχέονται ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐκ τινων στοιχείων προερχομένων ἐκ τῶν παλαιότερων τεκτονικῶν στοῶν, τοῦ « Φ ο ἱ ν ι κ ο ς » τῆς Κερκύρας¹ καὶ τοῦ « Ἀ σ τ έ ρ ο ς τῆς Ἀ ν α τ ο λ ῆ ς » τῆς Ζακύνθου², ὡς καὶ ἐκ μεμονωμένων τεκτονικῶν διπλωμάτων ἢ στοιχείων, προερχομένων ἐξ ἐπισήμων ἢ ιδιωτικῶν ἀρχείων³.

Ἦδη ἡρχίσασμεν ἐρευνῶντες καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν Μεγάλων Ἀνατολῶν ἢ Στοῶν, εἰς ἃς ὑπῆγοντο αἱ κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ἀγῶνος ἐλληνικαὶ τεκτονικαὶ στοαί, σημαντικαὶ δὲ ἐλπίδες ἤρξαντο προκύπτουσαι ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀνέυρεσιν πολυτίμων στοιχείων, περὶ τὸ ὑπὸ ἔρευναν

στοὺν Διαφωτισμό, Ἀθήνα 1962, σ. 42. Ἄλκη Ἀγγέλου, *Οἱ ἀπαρχές τοῦ Ἑλευθέρου Τεκτονισμοῦ στὸ Νεοελληνισμό*, «Μικρασιατικὰ Χρονικά», 9 (1961), σ. 321. Παν. Γ. Κρητικοῦ, *Περὶ τὴν ὕδρυσιν τῆς Ἑλλ. Μερ. Ἀν.*, «Τεκτ. Δελτίον», 4 (1963), σ. 20-26. Τοῦ ἰδίου, *Ἑλληνικαὶ Τεκτονικαὶ Στοαὶ πρὸ καὶ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν*, «Τεκτ. Δελτίον», 4 (1963), σ. 58-68 καὶ 113-125 καὶ 5 (1964), σ. 154-176 καὶ 227-254. Λουκίας Δρούλια, *Σπυρίδων Βλατιῆς (1782-1857)*, «Ὁ Ἑρανιστής», 2/11 (1964), σ. 214-221.

1. Παν. Γ. Κρητικοῦ, *Ἑλληνικαὶ Τεκτονικαὶ Στοαὶ πρὸ καὶ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821*, «Τεκτ. Δελτίον», 5 (1964), σ. 227-254.

2. Παν. Γ. Κρητικοῦ, *Ἑλληνικαὶ Τε-*

κτονικαὶ Στοαὶ πρὸ καὶ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, «Τεκτ. Δελτίον», 5 (1964), σ. 154-176.

3. Παν. Γ. Κρητικοῦ, *Ἑλληνικαὶ Τεκτονικαὶ Στοαὶ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν*, «Τεκτ. Δελτίον», 4 (1963), σ. 58-68 καὶ 113-125. Jean Nicolopoulos, *Quelques renseignements sur l'activité maçonnique des frères Ypsilanti*, «Ὁ Ἑρανιστής», 2/8 (1964), σ. 33-39 καὶ ἐλληνιστί, Ἰ. Νικολοπούλου, *Οἱ ἀδελφοὶ Ἀλέξανδρος καὶ Νικόλαος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Τεκτονισμὸς* «Τεκτ. Δελτίον», 5 (1964), σ. 35-41. Βασ. Παναγιωτοπούλου, *Οἱ Τέκτονες καὶ ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία*, Ἐμμ. Σάνθος καὶ Παν. Καραγιάννης, «Ὁ Ἑρανιστής», 2/9-10 (1964), σ. 139-157 καὶ ἀνατύψεις «Τεκτ. Δελτίον», 5 (1964), σ. 101-120.

θέμα. Αἱ δημοσιεύσεις ἄλλωστε τῶν Ρωσικῶν, Ρουμανικῶν, Αὐστριακῶν (παλαιότερον) καὶ Γερμανικῶν ἀρχείων καὶ καταλόγων μελῶν τῶν διαφόρων τεκτονικῶν στοῶν, καταλλήλως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀξιοποιούμεναι, πολὺτιμα θὰ ἠδύναντο νὰ μᾶς παράσχουν στοιχεῖα πρὸς τοῦτο.

Μεταξὺ τῶν δρασάντων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην προσώπων, ὃν ἡ τεκτονικὴ ἰδιότης ἡμφισβητεῖτο μέχρι σήμερον εἶναι καὶ ὁ Κόμης Ἰωάννης Καποδίστριας.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ νὰ προβῶμεν εἰς ἀδρὰν βιογραφικὴν τοῦτου σκιαγράφῃν, διότι τινὰ ἐκ τῶν ἀφορώντων εἰς τὴν δρᾶσιν του θέλουν ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς, ἐρευνώμενα ἀπὸ πλευρᾶς τεκτονικῆς.

Ὁ Δρ Κόμης Ἰωάννης Καποδίστριας, ὁ μετέπειτα Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, υἱὸς τοῦ Ἀντωνίου - Μαρίας Καποδιστρίου καὶ τῆς Ἀδελφίνας Χριστοδούλου Γονέμη, ἐγεννήθη εἰς Κέρκυραν τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου 1776. Μαθητεύσας ἀρχικῶς ἐν Κερκύρᾳ, εἰς ἡλικίαν 17 ἐτῶν ἀνεχώρησε διὰ Πάδοβον καὶ Βενετίαν, ὅπου ἐσπούδασεν, εἰς τὰ ἐκεῖ Πανεπιστήμια, κυρίως Ἱατρικὴν, παρακολουθήσας καὶ μαθήματα φι-

1. J. Nicolopoulos, ἔ. ἀ.
2. Α. Παπαδοπούλου - Βρεττοῦ, *Mémoires biographiques - historiques sur le Président de la Grèce le comte J. Capodistrias*, Paris 1837. — G. Padovani, *Panegirico funebre*., Corfu 1832. — D. Arliotti, *La vita di Giovanni conte Capodistria*, Corfu 1859. — S. Th. Lascaris, *Capodistrias avant la révolution grecque*, Lausanne 1918. — Eugène Rizo Rangabé, *Livre d'or de la Noblesse Ionienne*, Corfu. Ἀθῆναι 1925. — Δ. Γατοπούλου, Ἰωάννης Καποδίστριας, Ἀθῆναι 1932. — Κ. Καίροφύλα, *Τὰ νεανικὰ χρόνια τοῦ Καποδίστρια*, «Ἐρευνα», (Ἰαν. 1936). — Σ. Μ. Θεοτόκη, *Περὶ τῆς ἐκπαιδείσεως ἐν Ἐπιτανήσῳ*, «Κερκυραϊκὰ Χρονικά», 5 (1956), σ. 35. — Μ. Θεοτόκη, Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ἐν Κεφαλληνίᾳ, Κέρκυρα 1889. — Ν. Ἐξαρχοπούλου, *Λόγος περὶ τῆς ἐκπαιδευτικῆς καὶ θρησκευτικῆς δράσεως τοῦ Καποδιστρίου*, Ἀθῆναι 1917. — Σ. Βλαντιν, *Δράσις τοῦ Ἰωάννου Κα-*

ποδιστρίου ἐν Λευκάδι, Ἀθῆναι 1911. — Τ. Κανδηλώρου, Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, Ἀθῆναι 1926. — Γ. Ε. Μαυρογιάννη, - Φρ. Ἀλθάνα, Ἰ. Καποδιστρίου, βιογραφικὸν ἱχνογράφημα, «Ἀττικὸν Ἡμερολόγιον», 1887. — Α. Μ. Ἰδρωμένου, Ἰωάννης Καποδίστριας, Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1900. — Σ. Λάσκαρι, Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας ὡς Ρώσος διπλωμάτης καὶ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, «Ἡμερολ. Μεγ. Ἑλλάδος», 1932, σ. ἀνατ. 5. — Μ. Θ. Λάσκαρι, *Αὐτοβιογραφία Ἰωάννου Καποδίστρια*, Ἀθῆναι 1940. — Σπ. Λάμπρου, *Λόγος κατὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια καὶ τοῦ Ἰωάν. Δομπόλη*, Ἀθῆναι 1912. — Ἰωαν. Ε. Μεσολωρᾶ, *Λόγος κατὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἰωαν. Καποδιστρίου καὶ τοῦ Ἰωαν. Δομπόλη*, Ἀθῆναι 1914. — Ἑλένης Κούκου, Ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ παιδεία, Ἀθῆναι 1964. — Α. Δεσποτοπούλου, Ὁ Κυβερνήτης Καποδίστριας καὶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Ἑλλάδος, Ἀθῆναι 1954.

λοσοφίας. Ἐπανῆλθεν εἰς Κέρκυραν τὸ 1797. Καταληφθείσης ταύτης ὑπὸ τῶν Ρωσσοτούρκων (1798) ὠνομάσθη Ἱατρὸς-Διευθυντὴς τοῦ Στρατιωτικοῦ Ὁθωμανικοῦ Νοσοκομείου, τοῦ διορισμοῦ του ἐγκριθέντος ὑπὸ τῆς Γερουσίας διὰ διατάγματος τῆς 5ης Σεπτεμβρίου 1799. Ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα ἥσκησε τὴν ἱατρικὴν, ἐπισκεπτόμενος κυρίως πτωχοὺς καὶ δυστυχεῖς δωρεάν.

Ὅρισθέντος τοῦ πατρὸς του Ἀντωνίου - Μαρία Καποδιστρίου, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1801, ὡς διοργανωτοῦ τῆς τοπικῆς διοικήσεως Κεφαλληνίας, ὁ τελευταῖος ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἰωάννην τὴν συγκρότησιν ταύτης. Ὁ Ἰωάννης τὴν 22αν Σεπτεμβρίου 1802 ἐγκατέστησεν ἐκεῖ τὸν νέον διοικητὴν, κόμητα Μερκάτην.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἰδρύθη, ἐπιμελείᾳ του, ὁ Ἐθνικὸς Ἱατρικὸς Σύλλογος ἐν Κερκύρᾳ, τοῦ ὁποῦ ἐχρημάτισεν γραμματεῦς, προβάς μάλιστα καὶ εἰς ἐπιστημονικὰς ἐν αὐτῷ ἀνακoinώσεις. Ἡ ἐπιθυμία του ὅπως βοηθήσῃ τὴν πατρίδα του, τὸν ἔκαμε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἱατρικὴν καὶ νὰ δεχθῇ τὴν ὀνομασίαν του ὡς Γ ρ α μ μ α τ έ ω ς τ ῆ ς Ἐ π ι κ ρ α τ ε ί α ς.

Ὑπῆρξε θιασώτης καὶ ἐμψυχωτὴς τῆς ὁργανώσεως τῆς παιδείας ἐν τῇ πατρίδι του, στενῶς συνεργαζόμενος μὲ τὸν ἀποσταλέντα εἰς Ἑπτάνησον ὡς ἄρμοστήν, πληρεξούσιον ὑπουργόν' τῆς Ρωσσίας, τὸν Ζακύνθιον κόμητα Γεώργιον Μοτсенίγον. Ὡς ἀναφέρει ἡ Δρ Ἑλένη Κούκου* «ἡ συνεργασία μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν Μοτсенίγου - Καποδιστρίου, συντόμως ὑπερέβη τὰ τυπικὰ ὅρια τῆς ὑπηρεσιακῆς γνωριμίας καὶ ἐξειλίχθη εἰς γόνιμον καὶ δημιουργικὴν φιλίαν, οὐ μόνον διὰ τοὺς δύο τούτους, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὸν λαὸν τῆς Ἑπτανήσου τότε, καὶ βραδύτερον διὰ τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν Ἑλλάδα».

Ἐν συνεχείᾳ ὠνομάσθη καὶ Ἐ π ι θ ε ω ρ η τ ῆ ς τ ῆ ς Ἐ κ π σ ι δ ε ύ σ ε ω ς, προσεφώνησε δὲ τοὺς μαθητάς τῆς ἰδρυθείσης ἐν τῇ μονῇ τῆς Τενέδου, πρώτης δημοσίας Σχολῆς, κατὰ τὰ ἐγκρίνια ταύτης, τὴν 3ην Νοεμβρίου 1805. Ὁ Καποδίστριας ὑπῆρξεν ὡσαύτως στενὸς φίλος τοῦ νεαροῦ τότε καθηγητοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδη.

Τὴν 1ην Αὐγούστου 1806, ἐξελέγη μέλος τῆς Συντακτικῆς Συνελεύσεως, ἡ ὁποία ἐκλήθη διὰ νὰ ἀναμορφώσῃ τὸ Σύνταγμα τοῦ 1800.

Τὴν 21ην Μαΐου 1807, ἀπεστάλη ὑπὸ τῆς Γερουσίας εἰς Ἀγίαν Μαύραν (Λευκάδα), ὡς ἔκτακτος στρατιωτικὸς ἐπίτρο-

1. Ἑλένης Κούκου, ἔ.ἀ., σ. 3.

2. Ἑλένης Κούκου, ἔ.ἀ., σ. 25.

πο ς, αγωνιζομένην ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἐπέδειξε δὲ τοιαύτην δραστηριότητα διὰ τὴν στρατιωτικὴν ὀργάνωσίν της, ὥστε οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποσυρθοῦν ἐγκαταλείψαντες τὴν προσπάθειαν καταλήψεώς της. Τὴν 31ην Αὐγούστου τοῦ 1807, μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Ρωσικῶν στρατευμάτων τῆς Λευκάδος, ὁ Καποδίστριας ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς Κέρκυραν, ὑπογραφείσης δὲ τῆς συνθήκης τοῦ Τιλσίτ μεταξὺ Αὐτοκράτορος τῆς Ρωσσίας καὶ Μεγάλου Ναπολέοντος (7-7-1807), δι' ἧς παρεχωρήθη ἡ Ἑπτάνησος ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Γαλλίας, ὁ Καποδίστριας ἀπεσύρθη τῆς δημοσίας ζωῆς. Τὸ 1808, ὁ Ρῶσσος Καγκελάριος Romanzoff, δι' ἐγγράφου του, προσέφερεν εἰς αὐτὸν θέσιν εἰς τὸ ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας. Τὸ 1809 φθάνει εἰς Ρωσσίαν, ἀποδεχθεὶς τὴν προταθεῖσαν αὐτῷ θέσιν, ἐν τῇ ἐκτελέσει δὲ τῆς ὑπηρεσίας του αὐτῆς ἀπεδείχθη ἐξαιρετος διπλωμάτης. Τὸ 1811 διωρίσθη ὑπάλληλος τῆς ἐν Βιέννῃ ρωσικῆς πρεσβείας.

«Ἡ ὀξεῖα διπλωματικὴ διορατικότης αὐτοῦ», γράφει ἡ Δρ Κούκου¹, «ἡ κρίσις καὶ ἡ πολιτικὴ σύνεσις, ἡ ἠθικὴ ἀκεραιότης τοῦ χαρακτῆρος αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπιτυχὴς διαπραγματεύσεις τῶν εἰς αὐτὸν ἀνατιθεμένων ὑπηρεσιῶν, εἴλκυσαν συντόμως τὴν προσοχὴν καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν προϊσταμένων αὐτοῦ. Ἡ ἀνοδος αὐτοῦ εἰς τὴν διπλωματικὴν ἱεραρχίαν ὑπῆρξε ταχεῖα. Ἡ μία δύσκολος καὶ ἐμπιστευτικὴ ἀποστολὴ διεδέχετο τὴν ἄλλην. Τὰ διάφορα ὑπομνήματα, τὰ ὅποια ἀνετίθεντο εἰς αὐτὸν πρὸς σύνταξιν, περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως πολλῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης, ἐτύγχανον τῆς ἀπολύτου ἐγκρίσεως τοῦ αὐτοκράτορος, ὁ ὅποιος εἰς ἐνδειξιν τῆς ὑψηλῆς ἐπιδοκιμασίας του ἐπαρashaμοφύρει αὐτόν, καὶ διὰ διατάγματος τῆς 8ης Νοεμβρίου 1812, ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν τὸν βαθμὸν τοῦ ἐν ἐνεργείᾳ κρατικοῦ συμβούλου».

Ἀποσπᾶται ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τοῦ Στρατοῦ τοῦ Δουνάβεως, ἀνατιθεμένου αὐτῷ τοῦ ἔργου τῆς διαφωτίσεως τῆς κοινῆς γνώμης τῆς Εὐρώπης περὶ τῶν συμβάντων τοῦ πολέμου.

Τὴν ἀξίαν τοῦ Καποδιστρίου πληροφορηθεὶς ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος, ἐζήτησε νὰ τὸν γνωρίσῃ προσωπικῶς, τοῦθ' ὅπερ ἐπραγματοποιήθη ἐν Φραγκφούρτῃ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1813. Κατὰ τὴν συνάντησίν των ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξέφρασεν εἰς αὐτόν τὴν εὐαρέσκειαν καὶ τὰς εὐχαριστίας του, διὰ τὸ μέχρι τοῦδε ἔργον του καὶ τῷ ἀνέθεσεν τὸν διακνονισμὸν τῶν προβλημάτων τῆς Ἑλβετίας. Ὁ Καποδίστριας ταχέως

1 Ἑλένης Κούκου, ἑ.ἀ. σ. 25.

διὰ συνδιαλλακτικοῦ καὶ εἰρηνευτικοῦ τρόπου κατώρθωσε νὰ διακανονίσῃ τὰ διάφορα ζητήματα τῆς Ἑλβετίας, δι' ὃ καὶ ἰδιαίτερος τιμᾶται ὑπὸ τοῦ εὐγνωμονοῦντος Ἑλβετικοῦ ἔθνους.

Τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1814, προσκλήσει τοῦ Τσάρου, μετέχει τοῦ Συνεδρίου τῆς Βιέννης, ἀφοῦ προηγουμένως, ἀδείξαι τοῦ Τσάρου, μετέβη εἰς τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων, ἵνα παραστῇ εἰς τὰς συζητήσεις ἐπὶ τοῦ διακανονισμοῦ τοῦ θέματος τῶν Ἰονίων νήσων.

Κατὰ τὸ συνέδριον τῆς Βιέννης ἦλθεν εἰς ρῆξιν μὲ τὸν Metternich, ἰδιαίτερος μισοῦντα τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Καποδίστριαν, ἐνῶ ἡ Ἀγγλία ἠκολούθει φιλοτουρκικὴν πολιτικὴν.

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ἀνδρῶν πάλιν ἐχαρκτηρίσθη ὡς μονομαχία, διότι, ὡς λέγει ὁ Δ. Βερναρδάκης, ἀποδεχόμενος τὴν γνώμην τοῦ Bartholdy, «εἷς καὶ μόνον θνητὸς ἐτόλμησε νὰ ἀντιπαλαίσῃ τότε ἐπὶ τῆς παγκοσμίου διπλωματικῆς σκηνῆς μὲ τὸν Metternich, ὁ Καποδίστριας. Ἦτο δὲ ἡ μονομαχία γιγάντειος». Τελικῶς καὶ πάλιν αἱ Ἰόνιοι νῆσοι παρεχωρήθησαν εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης τῆς 6ης Νοεμβρίου τοῦ 1815.

Ἀγωνίζεται καὶ πάλιν ὁ Καποδίστριας διὰ νὰ βελτιώσῃ τὸ ὑπὸ τοῦς Ἀγγλους καθεστῶς τῆς πατρίδος του, ἐπιτυχὼν πολλά, μετὰ τὴν ἐνίσχυσίν του ὑπὸ τοῦ φιλέλληνος καὶ φίλου του Κόμητος Guilford.

Τὴν 1ην Σεπτεμβρίου 1813 εἶχεν ἰδρυθῇ εἰς Βιέννην ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία ἢ Ἑταιρεία τῶν Φίλων τῶν Μουσῶν, εἰς τὴν ἱδρυσιν τῆς ὁποίας διεδραμάτισεν οὗτος πρωτεῦντα ρόλον. Ὁ Metternich κινεῖται καὶ κατὰ τῆς Ἑταιρείας ταύτης, δι' ὃ τὸ 1815 τὰ ἐν Βιέννῃ μέλη ἀποφασίζουν τὴν μεταφορὰν τῆς γενικῆς ἑδρας τῆς εἰς Μόναχον.

Σημαντικὴν ὡσαύτως δρᾶσιν ἐνεφάνισεν ὁ Καποδίστριας καὶ κατὰ τὸ συνέδριον τῶν Παρισίων, εἰς τὸ ὁποῖον ἐκρίνετο ἡ τύχη τῆς Γαλλίας. Χάρις εἰς τὸν Καποδίστριαν καὶ τὴν εὐστροφίαν του καὶ παρὰ τὰς ἀπειλητικὰς διαθέσεις τῆς Αὐστρίας, τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Πρωσσίας, σημαντικῶς ἐβοηθήθη ἡ, ὑπὸ τὸν Λουδοβίκον 18ον, ἐπὶ ἐλευθέρων βάσεων παλινόρθωσις τῆς συνταγματικῆς μοναρχίας. Τοῦτο προεκάλεσεν βαθύτατα κίσθηματα ἐκτιμήσεως εἰς Γαλλίαν. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του ἐκ Γαλλίας ὁ Ρῶσος Αὐτοκράτωρ ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Καποδίστριαν τὴν ἀπόφασίν του ὅπως τὸν τοποθετήσῃ ὡς ὑπουργὸν

1. Ν. Δραγούμη, Ἱστορικαὶ ἀναμνήσεις, Ἔκδ. 2', τ. Β', Ἀθῆναι 1925, σ. 345 κ.ε. Ε. Π. Φωτιάδης, Νεοελληνικὴ

Ἱστοριογραφία, Ἔκδ. Βασικῆς Βιβλιοθήκης, τ. 1, Ἀθῆναι 1954, σ. 106 κ.ε.

ἐπὶ τῶν Ἑξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας, φθάνει δὲ οὗτος εἰς Πετρούπολιν κατὰ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου 1816 καὶ ἀναλαμβάνει τὰ καθήκοντά του. Ὡς ὑπουργὸς τῶν Ἑξωτερικῶν δὲν ἔπασσε νὰ σκέπτεται τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Ἑλλάδος, τοῦ ὑπὲρ ταύτης ὁμῶς ἀγῶνος κατὰ τὴν γνώμην του, ἔπρεπε νὰ προηγηθῇ ἡ ἐκπαίδευσις τῶν Ἑλλήνων.

Τὴν ἀνοξίαν τοῦ 1817, κλονισθείσης τῆς υἱείας του, μετέβη εἰς Karlsbad, τὸ δὲ φθινόπωρον ἐπιστρέφει εἰς Ρωσίαν, ἀφοῦ διῆλθεν προηγουμένως διὰ Γερμανίας καὶ Αὐστρίας. Τὸ κεντρικὸν γραφεῖον τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας εἶχε μεταφερθῇ ἐκ νέου εἰς Βιέννην, ὁ δὲ Καποδίστριας διώρισε τότε ὡς ἐπιστάτην του τὸν Γεώργιον Σταύρου.

Τῆς Ἑταιρείας ταύτης ὑπότροφος ὑπῆρξεν ὁ ἐξ Ἀνδριτσίνης, ἐν Παρισίοις τότε σπουδάζων, Κ. Νικολόπουλος, ὁ ἐν Ἰένῃ Ἰωάννης Παπαδόπουλος κ.ἄ. Διὰ τοὺς ἐν Ἰένῃ, Γοττίγγῃ καὶ Λειψίᾳ ἐκπαιδευμένους τὸ 1817 Ἕλληνας, ὁ Goethe εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του λέγει ὅτι εἶχον ζωηρὸν πόθον καὶ ζῆλον πρὸς τὴν παιδείαν καὶ ὅτι ἐπέδρων ἐπ' αὐτοῦ κατ' ἐντελῶς ἰδιάζοντα τρόπον¹. Ὁ Goethe, ὑπῆρξεν ὡς γνωστὸν φίλος ἰδιαίτερος καὶ θαυμαστῆς τοῦ Καποδιστρίου.

Τὸ 1817 ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν ἀνέλαβε καὶ τὴν ἐκεῖ ὀργάνωσιν τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας, ἀναθέσας ἀπὸ τοῦ 1816 εἰς τὸν Σ. Δεστούννην, Ἕλληνα αὐλικὸν τοῦ Τσάρου, μετέπειτα δὲ γενικὸν πρόξενον τῆς Ρωσσίας ἐν Σμύρνῃ (1821) καὶ φιλικόν, τὸ ἐκεῖ πρακτορεῖον τῶν «Φίλων τῶν Μουσῶν».

Ἀμα τῇ ἀφίξει του τὸν ἐπισκέπτεται, ὡς ἐκπρόσωπος τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, ὁ Νικόλαος Γαλάτης, ὅστις καὶ προσφέρει εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν της. Ὁ Καποδίστριας ἠρνήθη νὰ ἀποδεχθῇ ταύτην, ὡμίλησε δὲ κατὰ τρόπον αὐστηρὸν εἰς τὸν Γαλάτην. Ἡ μετέπειτα συμπεριφορὰ καὶ ἐπιπολαιότης τοῦ Γαλάτη, ἀνεξαρτήτως τῶν ἐν προκειμένῳ ἀντιθέτων πρὸς τὴν Φιλικὴν Ἑταιρείαν ἀποφάσεων τοῦ Καποδιστρίου, δικαιολογεῖ ἀπολύτως τὸ ἔντονον τῆς γλώσσης τούτου. Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Γαλάτη, ὁ ἴδιος ἐνεργεῖ παρὰ τῷ Αὐτοκράτορι, ἵνα ἀφεθῇ οὗτος ἐλεύθερος, διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ ἐκ Ρωσσίας, χορηγουμένων εἰς αὐτὸν τῶν δαπανῶν ταξειδίου, τοῦθ' ὅπερ ὁ ἐπιπόλαιος Γαλάτης δὲν ἐδίστασε νὰ

1. R. Düntzer, *Goethes's Werke*, 25er Teil.-und Jahreshefte 1809-1822, σ. 95. Πρβλ. καὶ Σ. Β. Κουγέα, *Ἡ πρώτη νεοελληνικὴ μετάφρασις τῆς Ἰφιγε-*

ρείας τοῦ Goethe, «Ἑλληνικά», 5 (1932), σ. 367. Μεταφραστῆς ταύτης ὑπῆρξεν ὁ προμνησθεὶς φοιτητὴς Ἰωάννης Παπαδόπουλος.

χρησιμοποίηση εἰς τὰς Ἡγεμονίας, ἐμφανιζόμενος ὡς ἀπεσταλμένος του.

Μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Δεστούνη τὸ 1818 ἐκ Πετρουπόλεως, τὸν ἀντικαθιστᾷ διὰ τοῦ φίλου του Ἰωαν. Δομπόλη. Κινεῖται παραλλήλως ὁ ἴδιος δραστηρίως μεταξὺ τῶν ἐν Ρωσσίᾳ ὁμογενῶν καὶ ἔξω αὐτῆς, παρακολουθῶν τὴν δημιουργίαν καὶ τὴν αὔξησιν τῶν πόρων τῆς Ἑταιρείας, ὡς καὶ τὴν καλὴν διάθεσιν τούτων ὑπὲρ τῶν σκοπῶν της.

Τὸ 1818 μεταβαίνει, συνοδεύων τὸν Αὐτοκράτορα εἰς Aix-la-Chapelle, ὅπου συνῆλθεν τὸ συνέδριον τῶν Ἡγεμόνων τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας, μετὰ τὸ τέλος δὲ τούτου μετέβη εἰς Κέρκυραν πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ γέροντος πατρός του. Παραλλήλως ὁ Αὐτοκράτωρ ἀνέθεσεν εἰς αὐτὸν τὸν διακονισμόν τῶν ζητημάτων μεταξὺ τοῦ Βασιλέως τῆς Βαυαρίας καὶ τοῦ Μεγάλου Δουκὸς τῆς Βάδης. Εἰς Βιέννην ἔτυχεν ἰδιαιτέρων περιποιήσεων καὶ τιμῶν ἐκ μέρους τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας καὶ τοῦ Βασιλέως τῆς Πρωσσίας.

Τὴν 7ην Ἰανουαρίου 1819 ἀναχωρεῖ ἐπιστρέφων εἰς Κέρκυραν, ὅπου φθάνει περὶ τὰ τέλη Μαρτίου, εὐρὼν μόνον τὸν πατέρα του ἐν ζωῇ, διότι ἡ μήτηρ του εἶχεν ἤδη ἀποθάνει.

Συγγενεῖς φίλοι καὶ ὁ λαὸς ὁλόκληρος τῆς Κερκύρας τὸν ἐδέχθησαν μὲ τὴν ἀγάπην, ἧς ἦτο πράγμασι ἄξιος. Τὴν χαράν διὰ τὴν ἐπαυδὸν του εἰς τὴν πατρίδα ἐπεσχίασεν ἡ διαπίστωσις τῆς καταδυναστεύσεώς της ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀρμοστοῦ Th. Maitland.

Τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1819 ἀναχωρεῖ διὰ τὰ λουτρά τοῦ Recoaro, ἐκεῖθεν δὲ διὰ Παρισίους καὶ Λονδῖνον, ὅπου διεμσρτυρήθη εἰς τὸν Δοῦκα τοῦ Wellington καὶ ἄλλας κυβερνητικὰς προσωπικότητας διὰ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ Maitland, ἔνευ ὁμῶς ἀποτελέσματος, ἀναχωρήσας τελικῶς πλήρης πικρίας εἰς Βαρσοβίαν, ὅπου καὶ συνηντήθη μετὰ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου, μεθ' οὗ καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Πετρούπολιν.

Τὸ 1820 σημειοῦνται σημοντικαὶ ταραχαὶ εἰς τὰς Ἡγεμονίας, τὰς Ἰονίους νήσους, τὴν Νεάπολιν καὶ τὴν Εὐρώπην γενικῶς. Εἰς Troppau καὶ Laybach συνέρχονται ἤδη τὰ συνέδρια τῶν πέντε Δυνάμεων (Αὐστρίας, Ρωσσίας, Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Πρωσσίας) διὰ νὰ ἐξετάσουν τὴν ἐν Εὐρώπῃ κατάστασιν, μετὰ τὴν ἐκρηξίν ἐπαναστάσεων εἰς Νεάπολιν καὶ Πεδεμόντιον.

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο (Ἰανουάριος 1820) φθάνει εἰς Πετρούπολιν ὁ Ἑμμ. Ξάνθος¹, ὁ ἐκ τῶν ἰδρυτῶν τῆς Φ. Ε., μὲ τὴν ἐμπιστευτικὴν ἀποστολήν, νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Καποδίστριαν τὴν Ἀρχηγίαν τῆς

1. Ἑμμ. Ξάνθου, Ἀπομνημονεύματα, Ἔκδ. 6', Ἀθήναι 1939, σ. 39.

Ἑταιρείας. Παρὰ τὴν φιλικότητα τῆς ἐκ μέρους τοῦ ὑποδοχῆς τοῦ Ξάνθου, δὲν τὴν ἀπεδέχθη, ἐξηγήσας τοὺς λόγους τῆς ἀρνήσεώς του. Ὁ Ξάνθος ὡς γνωστὸν ἀπετάθη ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὅστις μετὰ ἀπὸ προσυνεννόησιν μετὰ τοῦ Καποδιστρίου, τὴν ἀπεδέχθη, ἀνακηρυχθεὶς Ἀρχηγὸς ταύτης, ὑπὸ τὸ προσωνύμιον «Καλός».

Καθ' ἣν ἐποχὴν οἱ Ἀρχηγοὶ τῶν πέντε Δυνάμεων συνεδρίαζον εἰς Laybach, ἐγνώσθη ἡ ὑπὸ τοῦ Ὑψηλάντου κήρυξις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως εἰς Μολδοβλαχίαν.

Αἱ θλίψεις ἐκ τῶν συνεδρίων ἀφ' ἐνὸς καὶ τῶν Ἐπαναστάσεων, τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου ἀρχικῶς καὶ τῆς μετέπειτα κηρυχθείσης εἰς Ἑλλάδα ἀφ' ἑτέρου, ὡς καὶ αἱ ἄγριαι, συνεπεῖα τούτων, σφαγαὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ ἐδημιούργησαν μεγάλας πικρίας.

Ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Ρωσσίας ἀπεκήρυξε τότε τὸν Ὑψηλάντην, χάρις ὅμως εἰς τὴν διπλωματικὴν δρᾶσιν τοῦ Καποδιστρίου δὲν ἐλήφθη ἀπόφασις περὶ στρατιωτικῆς ἐπεμβάσεως ἐναντίον τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων. Εἰς Laybach ἐπέτυχεν οὕτω νὰ σώσῃ τὴν ἐπαναστατημένην πατρίδα του, συμβάλλων οὕτως ἐμμέσως εἰς τὸν διεξαγόμενον ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα της.

Ὁ ἴδιος γράφει ἐν προκειμένῳ: «Τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων ὑπερβαίνουνσι πάντων τὰς ἐλπίδας καὶ προοδεύουσι παρὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς τυφλώνει, διότι θέλει νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν σωτηρίαν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς τυφλώσεως αὐτῶν . . . Ὁ Κύριος ὅστις φροντίζει περὶ τοῦ λαοῦ του . . . θὰ τῇ ἀποστείλῃ βοήθειαν ἐκ τῶν πλέον ἀπομεμακρυσμένων χωρῶν, ἀφ' ὧν οἱ Ἕλληνες οὐδόλως ἤλπιζον . . .»¹.

Μετὰ τὴν ἔκρηξιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως ἡ παραμονὴ τοῦ εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Ρωσσίας καθίσταται προβληματική, λόγῳ τῶν διαβολῶν τοῦ Metternich πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Ἀλέξανδρον. Παρ' ὅλον ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος ἐθλίβετο βλέπων τὰς κατὰ τῶν Ἑλλήνων θηριωδίας τῶν Τούρκων καὶ ἰδίως τὰς σφαγὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὸν ἀπαγχονισμόν τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' καὶ τῶν ἄλλων κληρικῶν, δὲν ἠθέλησε νὰ ἀναλάβῃ τὴν προστασίαν τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, ἐπιθυμῶν νὰ παραμείνῃ πιστὸς εἰς τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν. Ἐπιστρέψας εἰς Ρωσίαν τὸν Αὐγούστου τοῦ 1821 ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Καποδιστριαν νὰ μείνῃ παρ' αὐτῷ. Ὁ τελευταῖος διὰ τῆς πολιτικῆς του εἶχεν ἤδη κατορθώσει νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατάπαυσιν

1. Ἐπιστολὴ ἐκ Γενεύης τῆς 24/8 ling, «Νέα Ἡμέρα» Τεργέστης, 22 Σεπτεμβρίου/5 Ὀκτωβρίου 1901.

τῶν διωγμῶν τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλλήνων διὰ τῶν διαβημάτων, ἅτινα ἐγένοντο εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ τοῦ πρεσβευτοῦ Strogonoff, ὅστις τὴν 6ην Ἰουλίου 1821 ἐπιδίδει καὶ τελεσίγραφον πρὸς τὴν Πύλην, ἀναχωρήσας ἐν συνεχείᾳ περὶ τὰ τέλη Ἰουλίου.

Ἡ συνεργασία του μετὰ τοῦ Τσάρου καθίσταται ἤδη ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ πλέον δύσκολος· ἐκαλεῖτο νὰ ἐνεργῇ συμφώνως πρὸς τὰς ἀπόψεις τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ἀντιθέτως πρὸς ὅσα ἡ ψυχὴ του ὡς Ἑλληνας τὸν προέτρεπε. Τέλος ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος, παρὰ τὰς παρακλήσεις του, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης καὶ νὰ συνεργασθῇ μετὰ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Αὐστρίας, ἐγκαταλείπων τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα, μὴ θέλων νὰ προδώσῃ τὴν πρὸς αὐτὸν πίστιν του καὶ βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ βοηθήσῃ, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του, τοὺς ἀγωνιζομένους Ἑλληνας ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του.

Ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν τὴν ἐδέχθη, ἀλλ' ἐνέκρινε τὴν προσωρινὴν ἀπομάκρυνσίν του ἐκ τῆς θέσεως ταύτης. Οὕτω τὴν 19ην Αὐγούστου 1822 ἀνεχώρησεν εἰς τὰ λουτρά τοῦ Ems, τὸ δὲ φθινόπωρον ἐγκατεστάθη εἰς τὰ περίχωρα τῆς Γενεύης, βραδύτερον δὲ τὸν Μάϊον τοῦ 1824, συνεπείᾳ σοβαροῦ νόσου, εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Γενεὺν· τὸ 1825 ἀνεχώρησε διὰ Παρισίους.

Ἐπιστρέψας εἰς Γενεὺν ἐπληροφορήθη τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, τὸν Ἰανουάριον δὲ τοῦ 1826, εἰς τὴν ἐν Βέρνη Ρωσικὴν Πρεσβείαν, ἔδωκεν τὸν ὅρκον πίστεως πρὸς τὸν νέον Αὐτοκράτορα Νικόλαον. Τὴν 8ην Μαΐου μεταβαίνει ἐκ νέου εἰς Παρισίους, κατόπιν τηλεγραφικῆς ἐντολῆς ἐκ Πετροπόλεως. Ἐρχόμενος εἰς ἐπαφὴν μετὰ φιλελλήνων καὶ ἐπισήμων Γάλλων, προσπαθεῖ νὰ προωθήσῃ τὸ Ἑλληνικὸν ζήτημα, προπαγανδίζων ὑπὲρ τῆς ἀγωνιζομένης Ἑλλάδος εἰς Γαλλίαν καὶ τὰς Κάτω Χώρας.

Τὴν 2αν Ἀπριλίου 1827 ἡ Ἐθνικὴ Συνέλευσις τῆς Τροιζῆνος, τὸν ἐξέλεξεν ὡς Κ υ β ε ρ ν ῆ τ η ν τ ῆ ς Ἑ λ λ ᾶ δ ο ς.

Τὴν 17ην Ἀπριλίου ἀναχωρεῖ διὰ Πετρούπολιν, ὅπου ἔφθασε τὴν 12ην Μαΐου, ἔνθα καὶ ὑπέβαλεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα τὴν παραίτησίν του, τὴν ὁποίαν καὶ ἀπεδέχθη οὗτος.

Μετὰ τὴν εἰς Λονδῖνον ὑπογραφὴν τῆς Συνθήκης τῆς 6ης Ἰουλίου 1827, ὁ Καποδίστριας μεταβαίνει ἐκεῖ πρὸς συνάντησιν τοῦ Κάνιγγος, ὅστις ὅμως εἶχεν ἤδη ἀποθάνει, ἐκεῖθεν δὲ γράφει εἰς τὸν Πρόεδρον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνοσυνελεύσεως Σισίνην, ὅτι ἀποδέχεται τὸ βάρος τῆς ἐξουσίας ὡς Κυβερνήτης τῆς νεοαπελευθερωθείσης Ἑλλάδος, συνιστῶν τὴν παραμονὴν τῆς προσωρινῆς Κυβερνήσεως. Ἐκεῖθεν διὰ Παρισίων φθά-

νει εἰς Γενεΰην, ὅπόθεν ἀνεχώρησε τὴν 25ην Ὀκτωβρίου, συνοδευόμενος ἀπὸ τὸν γραμματέα του καὶ τὸν Μουστοξύδη διὰ Τουρῖνον, ὅπου καὶ ἔλαβε γνῶσιν τῆς ναυμαχίας τοῦ Ναυαρίνου, ἐκεῖθεν δὲ δι' Ἀγκῶνα. Εἰς τοὺς συνοδοὺς του προστίθενται ἤδη ὁ Ἰωαν. Ρίζος Νερουλός, ὁ Ἰω. Δομπόλης, ὁ Σταμάτιος Μακρομύτης καὶ τινες ἄλλοι, ἐπιβαίνοντες δὲ τὴν 20ὴν Δεκεμβρίου 1827 τοῦ ὑπὸ τοῦ Κοδριγκτῶνος ἀποσταλέντος πλοίου Wolf, ἀναχωροῦν διὰ νὰ ἐπιβιβάσθωῦν παρὰ τὴν Σάσσωνα τοῦ Warsprite καὶ νὰ φθάσουν εἰς Βαλέτταν τῆς Μάλτας. Ἐκεῖ ὁ Καποδίστριας συναντᾶται μὲ τὸν Ναύαρχον Κοδριγκτῶνα, εἰς ὃν ἔδωκε τὴν διαβεβαίωσιν ὅτι, ὡς Πρόεδρος, θὰ ἐνήργει συμφῶνως πρὸς τὴν Συνθήκην τοῦ Λονδίνου.

Τὴν 2αν Ἰανουαρίου 1828 ἀναχωρεῖ διὰ τοῦ Warsprite, φθάνει δὲ τὴν 7ην Ἰανουαρίου εἰς Ναύπλιον, ἐνῶ τὰ πυροβολεῖα ἐχαιρέτων διὰ δεκαπέντε κανονιοβολισμῶν τὸν ἀφιχθέντα Πρῶτον Κυβερνήτην. Ἀποβιβάσθεις διέμενεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἐκ Πάτμου Ἑμμανουὴλ Ξένου, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἐδέχετο τοὺς ἐπιθυμοῦντας νὰ τὸν ἴδουν.

Δὲν πρόκειται νὰ συνεχίσωμεν τὴν ἐξιστόρησιν τῆς ἐν Ἑλλάδι ζωῆς καὶ δράσεώς του, ὡς Κυβερνήτου, μέχρι τοῦ 1831.

Καθ' ὅλον τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα τῆς προεδρείας του, προσεπάθησε νὰ συνενώσῃ τὰς δι´σταμένας ἀπόψεις καὶ νὰ διοργανώσῃ πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις, τὸ εἰς χᾶώδη, ἀπὸ διοικητικῆς καὶ οἰκονομικῆς πλευρᾶς, κατάστασιν εὐρισκόμενον νέον Κράτος.

Παρὰ τὰς προσπαθείας του, αἱ μαστίζουσαι ἐκάστοτε τὴν χώραν μας ἀντιθέσεις τῶν Μεγάλων Δυνάμεων συνετέλεσαν νὰ δημιουργηθῇ κατὰστασις ἐκρηκτικῇ, τοῦ Καποδιστρίου χαρακτηρισθέντος ὡς Ρωσσοφίλου, ὑπὸ τῶν προσκειμένων πρὸς τοὺς Ἀγγλοὺς καὶ τοὺς Γάλλους.

Τὴν 27ην Σεπτεμβρίου 1831 σφαῖρα ἐλληνικὴ ριφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου Μαυρομιχάλη, τὸν εὔρεν εἰς τὴν κεφαλὴν, ἐνῶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ τελευταίου τὸν ἐπληττε διὰ μαχαίρας.

Τοιοῦτον ὑπῆρξεν τὸ τέλος τὸ ὁποῖον ἐπεφύλαξεν ἡ βᾶσκανος τῆς Ἑλλάδος μοῖρα, εἰς ἓνα ἄνθρωπον ὁ ὁποῖος ἡγωνίσθη ψυχῇ τε καὶ σώματι, ὡς αὐτὸς ἐπίστευε, διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Πατρίδος του, ἐνῶ παραλλήλως σημαντικὰς προσέφερεν ὑπηρεσίας διὰ τὴν ἑνωσιν ἢ τὴν ὑποστήριξιν ἄλλων καταπιεζομένων λαῶν. Ἡ Ἑλβετία, ἡ Γαλλία κ.ἄ. χῶραι θὰ ἐνθυμοῦνται πάντοτε τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου δρᾶσιν του.

Ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας καὶ ὁ Τεκτονισμός.

Συμφώνως πρὸς τὴν τεκτονικὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἑλληνικὴν τεκτονικὴν βιβλιογραφίαν, ὁ Καποδίστριας θεωρεῖται τέκτων κανονικός, φέρεται δὲ ἐνταλεῖς ὑπὸ τῶν ἐν Κερκύρᾳ τεκτονικῶν ἀρχῶν ἵνα ἐνεργήσῃ διαφόρους ἐθνικὰς ἀποστολάς.

Οὕτως ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς τεκτονικῆς βιβλιογραφίας¹ διαπιστοῦται ὅτι, πρωτοβουλία τῆς ἐν Κερκύρᾳ Μεγάλῃς Στοᾶς καὶ ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ τέκτονος Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου τοῦ Φιραρῆ, φίλου του, ἰδρύθη τὸ 1812 ἐν Μόσχᾳ ἡ Στοὰ «Φοῖνιξ», γνωστὴ ὡς μυστικὴ Ἑταιρεία ἢ Λέσχη «Φοῖνιξ» ὑπὸ τὸν Καποδίστριαν, ἡ εἰς Παρισίους Στοὰ «Ἀθηναῖα» καὶ ἡ «Φιλαθηναϊκὴ Ἀκαδημία».

Τέκτονες ἱστορικοὶ² τὸν ἀναφέρουν ἐπίσης ὡς ἀποσταλέντα ὑπὸ τῆς Μεγάλῃς Στοᾶς τῆς Κερκύρας εἰς Παρισίους, ἵνα ἰδρύσῃ ἐκεῖ τὸ «Ἑλληνόγλωσσον Ξενοδοχεῖον».

Ὅλων ὅμως τῶν ἀνωτέρω, ἐκ παραδόσεως ἢ ἐκ τῆς ἑλληνικῆς τεκτονικῆς βιβλιογραφίας, πληροφοριῶν, οὐδεμία ὑφίσταται μέχρι σήμερον κανονικὴ τεκμηρίωσις, διαμφισβητουμένης, ὡς ἐκ τούτου, ὑπὸ πολλῶν ἀκόμῃ καὶ τῆς τεκτονικῆς τούτου ιδιότητος.

Εἰς προηγουμένην μας μελέτην³ ἐσημειώσαμεν τὰς ἀκολούθους ἕως τότε ὑφισταμένας ἐνδείξεις, αἵτινες ἠδύναντο νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἄγουσαι εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι οὗτος ἦτο τέκτων κανονικός.

Συγκαταλέγεται μετὰξὺ τῶν ἐπισκεπτῶν τῆς Κερκυραίας λογίας Ἰσαβέλλας Ἀλμπρίτζι - Θεοτόκη, τὰ σαλόνια τῆς ὁποίας ἐν Βενετίᾳ, ἤργάζοντο ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, ἀντιστοίχως πρὸς τὰ σαλόνια τῆς Λουμάκη - Chenier ἐν Γαλλίᾳ. Ἐκ τῶν ἐν λόγῳ ἐπισκεπτῶν οἱ Guilford, Βύρων, Μουστοξύδης, Chateaubriand καὶ Προσαλέντης εἶναι γνωστοὶ ὡς τέκτονες κανονικοί.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέρουσα μαρτυρία εἶναι ἡ ἐκ τῶν Πρακτικῶν τῆς Στοᾶς τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου «Φοῖνιξ» τῆς Κερκύρας, ὑπ' ἀριθ. 5843, ἰδρυθείσης ἐπισήμως τὴν 23ην Ἰουλίου 1843 κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 24-4-1844 (5844), ἣν διηύθυνεν ὁ Α. Δάνδολος, ὅπου ἀναγράφονται τὰ ἀκόλουθα, ὡς ἀντεγράφησαν ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Μ. Πολλάτου⁴:

1. Μ. Πολλάτου, *Διακόσια χρόνια Ἑλληνικοῦ τεκτονισμοῦ (1740-1940)*, Ἀθῆναι 1952, σ. 15.

2. ἔ.ἀ., σ. 16.

3. Παν. Γ. Κρητικοῦ, *Φιλικὴ Ἑται-*

ρεία καὶ τεκτονισμός. Συμβολὴ τῶν εἰς τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τοῦ Ἑθνους, «Παρνασσός», 7/1 (1965), σ. 111-9.

4. Μ. Πολλάτου, ἔ.ἀ., σ. 313.

Elkanahipale

Πίν. 1. Ὑπογραφαὶ τοῦ Ι. Καποδίστρια

«Διεξαγομένης συζητήσεως ἐν σχέσει μὲ τὸν ἐορτασμὸν τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου (χειμερινὸν ἡλιοστάσιον), ὁ Ἀδελφὸς Ζαμπέλης λαμβάνων τὸν λόγον λέγει : Ἐπειδὴ εἰς ὅλας τὰς εἰσοδοχὰς ὁμιλοῦμεν πρὸς τοὺς Νεοφύτους περὶ τοῦ ἀτέρμονος ἀριθμοῦ μεγάλων ἀνδρῶν, ἐνδόξων προσωπικοτήτων τοῦ Ἑθνους, αἱ ὁποῖαι ἐτίμησαν καὶ τὸ ὄνομα τοῦ τεκτονισμοῦ καὶ ἐπειδὴ ἀφ' ἐτέρου τὰ ὀνόματα ὅλων τούτων τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, ἀποτελοῦν διάκοσμον (λέξεις δυσανάγνωστος ἐν τῇ πρακτικῇ) πρέπει νὰ μνημονεύωνται παντοῦ καὶ πάντοτε, προτείνω ὅπως ἐκλεγοῦν μεταξὺ τούτων 24 (ὀνόματα), τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν προσεχῇ ἐορτῇ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου, νὰ γραφοῦν μεγάλοις γράμμασιν ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς αἰθούσης τῶν ἀπωλεσθέντων βημάτων, μεταξὺ δὲ τούτων νὰ συμπεριληφθοῦν τὰ ὀνόματα τοῦ Ρήγα Φερραίου καὶ Καποδιστρίου.

Ἡ Στοὰ ἐδέχθη διὰ βοῆς τὴν πρότασιν».

Ὁ Ρήτωρ τῆς Στοᾶς Θεμ. Μπαμίχας καὶ ἐν συνεχείᾳ ὁ Δ. Καλογεροπούλος ἀναφέρουν ἐπίσης ὅτι ἡ Στοὰ, ἅμα τῇ συστάσει τῆς, ἐψήφισε τὴν ἀναγραφὴν ἐν τῇ Χρυσῇ Βίβλῳ τῆς, τῶν ὀνομάτων τῶν Ἑλλήνων Τεκτόνων, Ρήγα Φερραίου, Ἰωάννου Καποδιστρίου, Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, Νικολάου Σκουφᾶ, Ἐμμανουὴλ Ξάνθου, Ἀθανασίου Τσακάλωφ κ.ἄ.

Ἐκ δημοσιευθέντος ἐντύπου πίνακος τοῦ 1815 τῶν Ἠνωμένων Στοῶν «*Beneficenza e Filogenia riunite*» τῆς Κερκύρας¹, ἀναφέρεται ὡς ἐταῖρος ὁ νεώτερος ἀδελφὸς τοῦ Καποδιστρίου, Γεώργιος, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐλλείπει παντελῶς ἐκ τῶν καταλόγων τῶν ἀπόντων ἀδελφῶν μελῶν τῆς Στοᾶς ταύτης. Μὴ λησμονῶμεν ὅμως ὅτι κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ὁ Καποδίστριας δὲν εὕρισκετο πλέον εἰς Κέρκυραν, κατέχων ὑπεύθυνον καὶ ἐμπιστευτικὴν θέσιν ἐν Ρωσσίᾳ.

Πάντως παρὰ τὰς ὡς ἄνω ὑπαρχούσας ἐνδείξεις περὶ τῆς τεκτονικῆς τοῦ ιδιότητος, ἄμεσος τεκμηρίωσις ἐκ Στοᾶς, εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς ὁποίας νὰ ἀναφέρεται ὅτι διετέλεσεν οὗτος μέλος τῆς, δὲν ὑφίστατο. Ἡ μαρτυρία τοῦ Πρακτικοῦ τῆς Στοᾶς Κερκύρας (ἀναγομένη εἰς τὸ 1843), καθ' ἣν ἀναφέρεται οὗτος ὡς τέκτων, δύναται καθ' ἡμᾶς νὰ θεωρηθῇ ὡς τεκμηρίωσις κανονικῇ, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν μελῶν τῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ πατρίδι λειτουργούσης Στοᾶς τότε ἦσαν γνωστοὶ καὶ φίλοι (Δάνδολος κ.ἄ.) τοῦ Καποδιστρίου. Ἀλλὰ καὶ ἂν θεωρηθῇ

1. Θεμ. Μπαμίχα, *Ἡ Ἑλευθέρα Τεκτονικὴ ἐν Ἑπτανήσῳ*, «Πυθαγόρας», 4 (1926), σ. 1367. Δ. Καλογεροπούλου, *ἔ.ἄ.*, σ. 108.

2. Παν. Γ. Κρητικὸς, *Ἑλληνικαὶ Τεκτονικαὶ Στοαὶ πρὸ καὶ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν*, (Δημοσίευμα βον), «Τεκτ. Δελτίον», 5 (1964), σ. 242.

ή πληροφορία αὕτη ὡς παράδοσις, ἀνάγεται αὕτη εἰς περίοδον, καθ' ἣν ὀλίγοι τοῦλάχιστον τῶν ἐν τῇ Βίβλῳ ἀναφερομένων, ὡς καὶ ἄλλοι γνωρίζοντες τὰ πράγματα, εὐρίσκοντο εἰσέτι ἐν ζῳῇ, ἄρα δὲν πρέπει αὕτη νὰ ἀπέχη τῆς ἀληθείας.

Ἐσκέφθημεν νὰ ἀναζητήσωμεν τὴν ὀριστικὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ θέματος δι' ἐρεύνης εἰς Ἑλβετίαν, πρὸς διαπίστωσιν τυχὸν τεκτονικῆς ἐκεῖ δράσεώς του, κανονικῶς τεκμηριωμένης.

Ὡς γνωστὸν κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην ὁ Ἑλβετικὸς τεκτονισμὸς εὐρίσκετο εἰς ὑψηλὸν σημεῖον, Στοαί' δὲ, ἡ «St. Jean du Levant» ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Μεγάλης Ἑθνικῆς Στοᾶς τῆς Γενεύης εἶχεν ἰδρυθῆ τὸ 1787 εἰς Κων/πολιν, ὑπὸ τὴν Μεγάλην δὲ Ἀνατολὴν ταύτης βραδύτερον καὶ ἑτέρα εἰς Σμύρνην.

Πρὸς τοῦτο ἀπετάθην πρὸς τὴν Μεγάλην Στοὰν «Alpina» τῆς Ἑλβετίας, ζητῶν ἐν προκειμένῳ πληροφορίας.

Εἰς ἑγγράφον ἀπάντησιν αὐτῆς ὑπ' ἀριθ. GJ/6359 τῆς 26ης Ἀπριλίου 1965 ἐπὶ τοῦ ἐρωτήματός μου¹ ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς :

«Μετὰ πολλὰς ἀναζητήσεις εἰς τὴν βιβλιογραφίαν, Γερμανικὴν, Ἀγγλικὴν καὶ Γαλλικὴν, ἡ μόνη μνεῖα περὶ τοῦ Ἰωάννου Καποδιστρίου, ἦν ἀνεῦρον εἶναι ἡ ἀκόλουθος : Histoire de la Franc-Maçonnerie, par Henri Boos, Berne 1894, page 416 : Ἡ Στοὰ «Modestie» τῆς Ζυρίχης, δύναται νὰ ρίψῃ βλέμμα ὑπερφηανείας ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ταύτης (1820 - 1830), καθ' ἣν μέγας ἀριθμὸς διασῆμων ἐπισκεπτῶν, οἱ ποιηταὶ Salis καὶ Matthiesson, ὁ κόμης Westerhold, ὁ De Ratisbonne, ὁ Juste Gruner, Πρέσβυς τῆς Πρωσσίας παρὰ τῇ Ἑλβετικῇ Ὀμοσπονδίᾳ, ὁ διάσημος Capo d'Istria καὶ ἄλλοι, ἐνεψύχωναν διὰ τῆς παρυσίας των, τὰς ἐργασίας τῆς».

* *

Πρὸς κατατόπισιν κυρίως τῶν μὴ μεμνημένων εἰς τὸν τεκτονισμόν, ἐπὶ τῆς ἀξίας τῆς ἀνωτέρω πληροφορίας, ἀναφέρομεν ὅτι :

1ον. Ἡ ἐπίσκεψις εἰς Στοὰς κατὰ τὰς ἐργασίας αὐτῶν ἐπιτρέπεται μόνον εἰς τέκτονας καὶ μόνον ἐφ' ὅσον ἀνήκουν εἰς τεκτονικὰς δυνάμεις, ἀνεγνωρισμένας ὑπὸ τῆς τοπικῆς τεκτονικῆς Ἀρχῆς.

2ον. Ὅτι οἱ ἐπισκέπται εἰσέρχονται καθ' ὥρισμένην ὥραν τῆς

1. E. Lennhoff-O. Posner, *Internationales Freimaurerlexicon*, A-malthea Verlag, Zürich, Leipzig, Wien, 1932 εἰς λέξιν *Turkei*, σ. 1603.

2. Τὸν Μέγαν Διδάσκαλον καὶ τὸν

Καγκελάριον τῆς Μεγάλης Στοᾶς «Alpina» εὐχαριστῶ θερμότατα, διὰ τὰς εὐγενῶς παρασχεθείσας μοι πληροφορίας.

συνεδρίας καὶ καθ' ὠρισμένους τύπους, ὅπως ὀρίζουν τὰ τυπικά.

3ον. Τῆς εἰσόδου προηγεῖται ἔλεγχος τῆς τεκτονικῆς αὐτῶν ιδιότητος, βάσει τῶν ἐπισήμων τεκτονικῶν των ἐγγράφων καὶ μετὰ τὴν συμπληρωματικὴν ἀναγνώρισιν διὰ τῶν εἰδικῶν τεκτονικῶν πρὸς τοῦτο σημείων.

Ἄρα ἡ ὡς ἄνω πληροφορία ἀποτελεῖ ἤδη ἀδιάσειστον τεκμήριον τῆς τεκτονικῆς ιδιότητος τοῦ Καποδιστρίου, ἐφ' ὅσον διαπιστοῦται ἤδη ἀπολύτως ὅτι οὗτος μετεῖχε τῶν ἐργασιῶν τῆς Στοᾶς «Modestie» τῆς Ζυρίχης, ὡς ἐπισκέπτης.

Εἰς τὸ International Freimaurerlexicon¹ ἐπίσης ἀναφέρεται οὗτος ὡς τέκτων.

Ἀπόδειξιν συμπληρωματικὴν τῆς τεκτονικῆς τοῦ Καποδιστρίου ιδιότητος, ἀποτελεῖ καὶ ἡ ὑπογραφή του ἔχουσα τὰ σημεῖα, ἅτινα παρατηροῦνται συνήθως εἰς ὑπογραφὰς τεκτόνων. Παρατίθενται ἐνταῦθα δύο ὑπογραφαὶ τούτου, ἐξ ὧν ἡ μία προέρχεται ἐκ βιβλίου περιέχοντος συγκεντρωμένας τὰς ὑπογραφὰς πλειόνων φιλικῶν καὶ ἀγωνιστῶν, ἀποτεθειμένου ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ὑδρας· ἡ δευτέρα ἐξ ἐγγράφου εὑρισκομένου ἐν τῇ Πινακοθήκῃ τοῦ Ἱεροῦ Ἰδρύματος τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐν Τήνῃ.

Ὡς σημεῖα τοιαῦτα νοοῦνται αἱ δύο πρὸ τῆς ὑπογραφῆς γραμμαί. Αὗται εἰς ἄλλας περιπτώσεις φέρουν καὶ στιγμάς, εἰς ἀριθμὸν ποικίλλοντα, ἀναλόγως τοῦ τεκτονικοῦ βαθμοῦ τοῦ ὑπογράφοντος, ἄλλοτε προφανῶς, διότι αὗται ἀπετέλουν σημεῖον ἀναγνωρίσεως παρὰ πάντων, τεκτόνων ἢ μὴ, ἀκόμη καὶ παρὰ ἀντιτεκτόνων, ἐτίθεντο αἱ γραμμαί, ἀλλ' ἄνευ στιγμῶν. Ἀντιθέτως παρατηροῦντο οὐχὶ σπανίως καὶ τρεῖς ἢ πέντε κύκλοι ἀντὶ 3 ἢ 5 στιγμῶν κάτωθεν ἢ πλαγίως τῆς ὑπογραφῆς².

Ἡ συνεχιζομένη ἐν προκειμένῳ ἔρευνα, ἐλπίζομεν ὅτι θέλει ἀποδώσει περισσοτέρας λεπτομερείας, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν τεκτονικὴν σταδιοδρομίαν καὶ δρᾶσιν του.

Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς τεκτονικῆς αὐτοῦ ιδιότητος φωτίζονται ἤδη πλεῖστοι ὅσαι πτυχαὶ τοῦ ἔργου του.

Οἱ πλεῖστοι τῶν φίλων του καὶ τῶν στενωτέρων συνεργατῶν του, ἡμετέρων καὶ ξένων, διαπιστοῦται ὅτι εἶναι τέκτονες κανονικοί.

1. Ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδαῖτος ὁ Φιρα-

1. E. Lennhoff - O. Posner, ἔ.α., Nachdruck der Ausgabe 1932, München, Zürich, Wien, σ. 41, καὶ 815.

2. Ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἀναγνωρί-

σεως τεκτόνων ἐκ τῶν παρὰ τὰς ὑπογραφὰς των σημείων, θέλομεν ἐπανέλθει λίαν συντόμως δι' ἰδιαιτέρας μελέτης.

ρῆς, ὁ συνεργάτης καὶ φίλος του καταρτίζει σχέδιον ὀργανισμοῦ «Ἑλληνικῆς Ἑταιρείας», εἰς ὃ ὁ Καποδίστριας ἐπιφέρει διορθώσεις.

2. Οἱ φοιτῶντες μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ σαλόνι τῆς ἐν Βενετίᾳ λογίας Ἰσαβέλλας Ἀλμπρίτζι-Θεοτόκη¹ ὁ Guilford, ὁ ἐνισχύσας αὐτὸν εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος προσπάθειάς του, ὁ Βύρων, ὁ Chateaubriand, ὁ Μουστοξύδης καὶ ὁ Προσαλέντης εἶναι, ὡς προελέχθη ἤδη, γνωστοὶ ὡς τέκτονες.

3. Εἰς τὴν Ἑλβετίαν φοιτᾷ εἰς τὴν Στοὰν «Modestie», εἰς ἣν φοιτοῦν καὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, ἐν οἷς καὶ ὁ τότε ἐκεῖ πρέσβυς τῆς Πρωσσίας. Χάρις εἰς τὸν συνδιαλλακτικὸν καὶ εἰρηνευτικὸν τρόπον του, κατ' ἐξοχὴν ἴδιον διὰ πραγματικὸν τέκτονα, ἴσως καὶ λόγῳ τῶν δημιουργηθέντων δεσμῶν του μὲ πολιτικούς τέκτονas τῆς περιοχῆς καὶ ξένους, ἐπιτυγχάνει εὐχερέστερον τὴν ἐνοποίησιν ὡς Κράτους τῆς Ἑλβετίας.

4. Εἰς τὴν δρᾶσιν του ἐν τῇ Φιλομούσῳ Ἑταιρείᾳ διαπιστοῖ τις, μεμονωμένως ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὑποστήριξιν ἢ ἐνίσχυσιν τεκτόνων ὑπ' αὐτῆς, ἐνῶ τὸ ὅλον ἔργον της (Παιδεία, Ἐλευθερία τῆς πατρίδος) εἶναι ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἰδιαιτέρως ἀνταποκρίνονται πρὸς τὰ τεκτονικὰ ἰδεώδη. Ὁ Κ. Νικολόπουλος, ὑπότροφός της εἰς Παρισίους, εἶναι τέκτων κανονικός². Ὁ φίλος τοῦ Καποδιστρίου καὶ προστάτης τῶν ἐν Ἰέγγη σπουδάζόντων Ἑλλήνων Γκαῖτε εἶναι ἐπίσης διακεκριμένος τέκτων³, μνηθεὶς τῇ αἰτήσει του, μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐξ Ἑλβετίας τὴν 23ην Ἰουνίου 1780 εἰς τὴν Στοὰν «Ἀμαλία τῆς Βεῖμάρης». Πρὸς τὴν Στοὰν αὐτὴν ἀφιέρωνε ποιήματα καὶ ᾄσματα, τὰ ὁποῖα διεφυλάσσοντο εἰς τὰ ἀρχεῖα της⁴.

5. Ἀντιθέτως φανατικὸς ἀντιτέκτων ὑπῆρξεν ὁ θανάσιμος ἐχθρὸς του Metternich.

6. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, στενὸς του φίλος ἐπίσης, ὑπῆρξε τέκτων κανονικός⁵.

1. Π. Γ. Κρητικοῦ, *Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ τεκτονισμός*, «Παρνασσός», 7/1 (1965), σ. 118. Σημειοῦται ὅτι ἐκ τῆς οἰκογενεῖας Θεοτόκη ἐμφανίζονται ἀρκετοὶ τέκτονες (Ἐμμανουὴλ Θεοτόκης βαρῶνος, «Τεκτ. Δελτίον», 5 (1964), σ. 241, Ἰω. Βαπτιστῆς Θεοτόκης, ἔ.ἀ., 4 (1963), σ. 86) Eugène Rizo Rangabè, *Livre d'or de la Noblesse Ionienne, Corfu*, Ἀθήναι 1925, σ. 244. Περὶ Ἰσα-

βέλλας Θεοτόκη βλέπε ἐπίσης E. Rangabè, ἔ.ἀ., σ. 234.

2. Παν. Γ. Κρητικοῦ, *Φιλικὴ Ἑταιρεία καὶ τεκτονισμός*, «Παρνασσός», 7/1 (1965), σ. 120.

3. Νέστορος Λάσκαρι, *Ἐγκυκλοπαίδεια Ἐλευθέρας Τεκτονικῆς*, Ἀθήναι 1951, σ. 257.

4. ἔ.ἀ., σ. 258.

5. J. Nicolopoulos, ἔ.ἀ.

7. Τέκτων επίσης είναι ὁ Ἐμμανουὴλ Ξένος, ὁ ἐκ Πάτμου, ὡς ἀποδεικνύεται ἀπὸ εἰς χεῖρας μου εὕρισκόμενα καὶ προσεχῶς δημοσιευθσόμενα στοιχεῖα, εἰς τὴν ἐν Ναυπλίῳ οἰκίαν τοῦ ὁποίου καὶ διέμενεν ὁ Καποδίστριας ὅταν ἐφθάσε τὸ πρῶτον εἰς Ἑλλάδα.

8. Δὲν ἀναφέρομεν ἐν λεπτομερείᾳ διὰ τοὺς ἐν Κερκύρᾳ Ρώμαν, Δάνδολον, Γονέμην, τὸν ἀδελφόν του Γεώργιον Καποδίστριαν κ.ἄ. φίλους καὶ συγγενεῖς του, ἐπίσης τέκτονας διακεκριμένους.

Συμπληρωματικὴ ἔρευνα ἀσφαλῶς θὰ διευρύνῃ τὸν κύκλον τεκτόνων φίλων καὶ συνεργατῶν του, μὲ φυσικὸν ἐπακολούθημα τὴν διαπίστωσιν ὅτι ἡ τεκτονικὴ του ιδιότης, συνέβαλε κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου του.

Ὁ τεκτονισμὸς καὶ ἡ ἀρχηγία τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας.

Εἶναι τὸ σημαντικώτερον γεγονός, ὅπερ ἔρχεται νὰ διαλευκανθῇ ἤδη πλήρως ἐκ τῆς ἀναγνωρίσεως τοῦ Καποδιστρίου ὡς τέκτονος κανονικοῦ.

Διατὶ πρὸς ἀνάθεσιν εἰς αὐτὸν τῆς ἀρχηγίας δὲν μετέβησαν τόσοι καὶ τόσοι μεγαλέμποροι ἢ τιτλοῦχοι φιλικοὶ ἢ ἀκόμη ὁ Σκουφᾶς καὶ ὁ Τσακάλωφ, ἀλλὰ ὁ ταπεινὸς ὑπαλληλίσκος Ἐμμ. Ξάνθος;

Ἡ ἐξήγησις διαφαίνεται ἤδη ἀπλουστάτῃ: Ὁ Ξάνθος τέκτων τότε κανονικὸς προσῆλθεν πρὸς τὸν τέκτονα ἀδελφόν του Ἰωάννην Καποδίστριαν καὶ ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς τεκτονικῆς ἀγάπης ἡ ὁποία τοὺς ἤνω- νεν, ἐπρότεινεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς. Παρουσιάζεται εἰς αὐτὸν παρεμβολὴ τοῦ ἐπίσης ἀδελφοῦ του τέκτονος Μάνου.

Ἡ ἐκ μέρους τοῦ Καποδιστρίου ὑποδοχὴ, ὅπως τὴν παρουσιάζει ὁ Ξάνθος, ὑπῆρξεν ἀπολύτως φιλικὴ καὶ τελείως διάφορος ἐκείνης τοῦ Γαλάτη. Εἰς τὸν Ξάνθον ἐξήγησεν διατὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ τὴν Ἀρχηγίαν καὶ δὲν τὸν ἐπέπληξεν ὅπως εἶχεν κάμῃ εἰς τὸν Γαλάτην.

Καὶ τότε ὁ Ξάνθος ἀπετάθη εἰς τὸν ἐπίσης ἀδελφόν του τέκτονα Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἐδέχθη τὴν Ἀρχηγίαν ἀφοῦ προηγουμένως συνωμίλησε ἰδιαιτέρως μετὰ τοῦ Καποδιστρίου.

Διαπιστοῦνται οὕτως ὅτι ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ τεκτονισμοῦ, διὰ τῆς μεταξὺ τῶν τριῶν τεκτόνων Ξάνθου, Καποδιστρίου καὶ Ὑψηλάντου συνεννοήσεως, κατωρθώθη ἡ ἐπιστέγασις τῆς Ὁργανώσεως τῆς Φ.Ε., διὰ τῆς συμπληρώσεως τῆς ἀνάρχου ἕως τότε Ὑπερτάτης Ἀρχῆς ταύτης διὰ τοῦ μετέπειτα Ἀρχηγοῦ τῆς Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου.

Ἱστορικῶς ὁμως ὀφείλομεν νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰ ἑξῆς¹.

1. Παν. Γ. Κρητικὸς, Ἑλληνικαὶ ληνικὴν Ἐπανάστασιν, «Τεκτ. Δελτίον», τεκτονικαὶ Στοιὰ πρὸ καὶ κατὰ τὴν Ἑλ- 4 (1963), σ. 58-68 καὶ 113-125.

Τὴν 8ην Ἰουνίου 1828 ὁ Καποδίστριας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 2953 Μυστικῆς Ἐγκυκλίου τοῦ πρὸς τὸ Πανελλήνιον ζητεῖ τὴν διάλυσιν τῶν Μυστικῶν ἑταιρειῶν, ἐν συνεχείᾳ δὲ τὴν 22αν Αὐγούστου 1813 καλεῖ οὗτος τοὺς ὑπαλλήλους νὰ δηλώσουν μεθ' ὅρκου ὅτι δὲν ἀνήκουν εἰς Μυστικὰς Ἐταιρείας ἐπὶ ποινῇ ἀπολύσεως.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐγκύκλιον ὁ Καποδίστριας, κσίτοι τέκτων, περιλαμβάνει μεταξὺ τῶν Μυστικῶν Ἐταιρειῶν, σὶ ὅποῖαι δὲν συμβιβάζονται μὲ τὰ κατὰ νόμους καθεστῶτα «καὶ τὴν ἀπὸ αἰῶνων γνωριζομένην ὑπὸ τοῦ ὀνόματος τῆς Ἀδελφοποιείας ἢ Ἀγάπης».

Ὁ Καθηγητὴς Γ. Μιχαηλίδης-Νουάρος¹ συσχετίζει τὴν τελευταίαν ταύτην μὲ τὸ ἔθιμον τῆς ἀδελφοποιείας (τῆς ψυχαδελφοσύνης), ἐνῷ ὁ Σκοπετέας φρονεῖ, —συνεφωνήσαμεν δὲ καὶ ἡμεῖς πρὸς τοῦτο— ὅτι ἡ ἐννοια τῆς ἐγκυκλίου διὰ τὴν Ἀδελφοποιεῖαν ἢ Ἀγάπην πρέπει νὰ εἶναι ὁ τεκτονισμός.

Ὁ Σκοπετέας² γράφει ἐν προκειμένῳ ὅτι εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι «ιδρύθησαν καὶ ἐλειτούργησαν καὶ ἔδρασαν Μυστικὲς Ἐταιρεῖες στὴν Ἑλλάδα καὶ στὰ χρόνια τῆς Ἐπαναστάσεως. Πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς εἶναι ἐκούσια ὄργανα τῆς πολιτικῆς ἐπιρροῆς ξένων Δυνάμεων, καὶ πλεονεχῶς τῶν Ἀγγλῶν, τῶν Ρώσων, τῶν Γάλλων.

Κανεῖς δὲν ἔμεινε Γραικός· ὁ ἕνας εἶναι Γάλλος

Ἐκεῖνος εἶναι Μόσκοβος καὶ Ἄγγλος εἶν' ὁ ἄλλος.

Δίκαια σατυρίζει ὁ Ἀλ. Σοῦτσος (1827).

Ὁ ἐρχομὸς τοῦ Καποδίστρια, ἀντὶ νὰ καθησυχάσῃ τὰ πνεύματα καὶ νὰ διασκεδάσῃ τὴν ξενικὴν ροπὴν, ἀντίθετα τὴν δυναμώνει. Θέλοντας νὰ κτυπήσῃ τὴν ἀντίθετον ἀπὸ τὴν δικήν του πολιτικὴν ἐπιρροὴν τῶν συμπατριωτῶν τοῦ βάζει σὰν πρῶτο στόχον τοῦ, τοὺς φορεῖς τῶν ἰδεῶν τους, τὴν Μυστικὴν Ἐταιρείαν. Τὸ περίεργον εἶναι ὅτι καὶ ὁ ἴδιος τὸ ἀξίωμα τοῦ Κυβερνήτη τὸ χρεωστοῦσε σὲ παρέμβασι κάποιας μυστικῆς Ἐταιρείας, ἂν δώσωμε πίστιν σὲ κάποιο παλιὸ ἀνέκδοτον χειρόγραφο, κάποιου ἀνωνύμου, ποὺ ὁμῶς φαίνεται ὅτι ἐγνώριζε τὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα τῶν χρόνων τῆς Ἐπαναστάσεως.

.....
Ὁ Ἰ. Καποδίστριας, προτοῦ περάσῃ στὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ρωσικῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματίας καὶ γίνῃ πιστὸς θιασώτης της, ἦταν ἄνθρωπος

1. Γ. Μιχαηλίδου - Νουάρου. *Περὶ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐθνικοῦ κινήματος* (Θεσσαλονίκη 1951, σ. 292).
2. «Πελοποννησιακὴ Πρωτοχρονιά». 1958, σ. 278.
ἐκ τοῦ τόμου τῆς 600ετηρίδος Ἀρμε-

φιλελεύθερος και δημοκρατικῶν ἀρχῶν. Ἐτσι τὸν δείχνουν τοῦλάχιστον οἱ πρῶτες πολιτικὲς ἐκδηλώσεις του καὶ ἡ συμμετοχή του στὸ ἀπελευθερωτικὸ κίνημα τῆς Ἑπτανήσου. Αὐτὸς ὁ Μέττερνιχ τὸν θεωροῦσε ἐπαναστάτη, ποὺ καθοδηγοῦσε τὰ συνωμοτικὰ σχέδια καὶ τὲς ἐνέργειες τῶν Ἑλλήνων συμπατριωτῶν του.

.....
Ἰδιαίτερα μισοῦσε τὲς Μυστικὲς Ἑταιρεῖες, ποὺ ἐμπνέονταν ἀπὸ τὸν φιλελευθερισμὸ καὶ τὸν δημοκρατισμὸ, ἀλλ' ἀκόμα καὶ τὴν Φιλικὴ Ἑταιρεία, ποὺ δὲν ᾔθελε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν ἀπελευθερωτικὸ σκοπὸ της, μόνο καὶ μόνο γιατί θὰ ἦταν ἔργο τῶν ἐπαναστατῶν-δημοκρατικῶν. Ἀκολουθοῦσε σ' αὐτὸ πιστὰ τὴν πολιτικὴ τοῦ Τσάρου, ποὺ στὴ διακοίνωσί του (22 Δεκ. 1828 /3 Ἰαν. 1829) πρὸς τὴν Συνδιάσκεψι τοῦ Λονδίνου μεταξὺ ἄλλων, διὰ στόματος Νέσσελρωδ, ἔλεγε :

Ὁ Αὐτοκράτωρ θεωρεῖ ἑαυτὸν ἀπολύτως ὑποχρεωμένον νὰ μὴ δώσῃ τῇ Ἑλλάδι κυβέρνησιν λίαν ἀσθενῆ, μὴ δυναμένην νὰ καταστρέψῃ τὰς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ μυστικὰς ἐταιρείας καὶ τὰς αὐτῶν ὑπαρχούσας παντὸς βαθμοῦ ἑδρας τῆς ἐπαναστάσεως».

Ὁ Καποδίστριας μόλις ἐγκαταστάθηκε ὡς Κυβερνήτης στὴν Ἑλλάδα, πρέπει νὰ ἐδοκίμασε ζωηρὲς συγκινήσεις καὶ ἀσυμβίβαστες ἀντιθέσεις. Τόσον περισσότερο, ποὺ μὲ τὸ ψήφισμα τῆς 5-4-1827 τῆς Τροιζήνος ἐρχόταν ὡς συναγματικὸς Κυβερνήτης.

«Κάμποσον καιρὸ μᾶς ἐκυβερνοῦσε» γράφει ὁ Ἰ. Βελέτζας, ἓνας τίμιος ἀγωνιστὴς τοῦ Εἰκοσιένα, «ἀγγελικὰ, ὕστερα βγήκε ἀπὸ τὸν ὀρθὸ δρόμο καὶ δούλευε ξένον σκοπὸν καὶ ὀλέθριον διὰ τὴν πατρίδα».

Δὲν ἐδίστασε γιὰ πολὺ καιρὸ νὰ πάρῃ τὸ δρόμο του. Πρῶτο ἐμπόδιο στὴ φορὰ του λογάριζε καὶ μὲ τὸ δίκαιο του, τὴν ὑπαρξὶ καὶ τὴν λειτουργίαν τῶν Μυστικῶν Ἑταιρειῶν, ποὺ ἐμπνέονταν ἀπὸ τὸ Εὐρωπαϊκὸ πνεῦμα τοῦ φιλελευθερισμοῦ. Παλιὸς ἐταιριστὴς ὁ ἴδιος ἐγνώριζε πάρα πολὺ καλὰ τὴ δύναμι καὶ τοὺς σκοποὺς τους. Ἐπρεπε νὰ δοθῇ ὁ πρῶτος γύρος. Δὲν τοῦ χρειάζονταν σ' αὐτὸ οὔτε τὰ προσχήματα. Στις 8 τοῦ Ἰουνίου 1828, λίγους μῆνες δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἀφίξί του καὶ ὅταν ὅλοι, Ἀρχοντες καὶ Λαὸς τὸν ἐπίστευαν γιὰ Μεσσία τοῦ Γένους, ἐξαπολύει τὴν βόμβα τῆς μυστικῆς, ὑπ' ἀριθ. 2953, Ἐγκυκλίου του, μὲ τὴν ὁποίαν ἀφόριζε, καταδικάζε καὶ ἐκλείνει ὅλες ἀνεξαιρέτως τὲς Ἑταιρεῖες, μυστικὲς καὶ ὄχι, ποὺ ἰδρύθηκαν καὶ λειτουργοῦσαν ἀπὸ τὰ πικρὰ χρόνια του τῆς δουλείας τοῦ Ἀγῶνος. Δὲν ἐξαιρεῖται ἀπὸ αὐτὲς οὔτε ἡ Φιλανθρωπικὴ Ἑταιρεία, ποὺ τόση δρᾷσι στὸν κοινωνικὸ καὶ τὸν πνευματικὸ τομέα ἀνέπτυξε, ὅπως θὰ ἰδοῦμε, ἀπὸ τὸ 1824, χρόνον τῆς ἰδρύσεώς της.

Ἡ ἐγκύκλιος αὐτὴ εἶναι ἓνα «ἐν ψυχρῷ» διατυπωμένον ἔγγραφο, ποὺ φέρνει σὲ δύσκολη θέσι ὅσους θέλουν νὰ ἀποδώσουν τίς πολιτικὲς παραβιάσεις τοῦ πρώτου Κυβερνήτη τῆς Ἑλλάδος, στίς ἄθλιες καὶ δύσκολες συνθῆκες τῆς Ἑλληνικῆς πραγματικότητος».

Τὰ κατὰ τὰ ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ Σκοπετέα ἐξαγόμενα συμπεράσματα, ἐπὶ τῆς ἐν προκειμένῳ ἐννοίας τῆς φράσεως τῆς Ἐγκυκλίου τῆς καταργούσης τὰς Μυστικὰς Ἐταιρείας καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ἀπὸ αἰώνων λειτουργοῦσαν τῆς Ἀδελφοποιείας ἢ Ἀγάπης δὲν δύνανται νὰ θεωρηθοῦν ὡς ὀριστικὰ καὶ ἀσφαλῆ.

Συμπληρωματικὴ εἰδικὴ ἐν προκειμένῳ ἔρευνα, ἴσως μᾶς παράσχει στοιχεῖα, ἵνα διαλευκάνωμεν τὸ ἐάν, γράφων ὁ Καποδίστριας περὶ τῆς ὡς ἄνω ἑταιρείας ἐννοεῖ τὸν τεκτονισμὸν ἢ ὡς φρονεῖ ὁ Καθηγητῆς Μηχαλίδης - Νουάρος τὴν γνωστὴν Ἀδελφοποιεῖν.

Παν. Γ. Κρητικὸς